

T, K u. s. w., haben noch die Form der Unciale. Es kann daher dies Ms. nicht nach dem 11. Jahrhundert geschrieben sein,“ und ebenso charakterisirt Wattenbach (Anleitung² S. 34) nach Bast die vetustissimi saec. IX „mit vielen Capitalformen“. Derartige Formen sind vielmehr ein Beweis vom Gegentheil.

Nicht eine einzelne cursive Ligatur oder eine unciale Form, die ausnahmsweise auch in der alten Minuskel vorkommt, sondern beide Erscheinungen vereint in der Mitte eines Wortes des eigentlichen Textes sind ein sicheres Kennzeichen der jüngeren Minuskel. Die einzelnen uncialen Buchstaben treten übrigens zu sehr verschiedener Zeit successive wieder auf; während einige schon im Anfang des 10. Jahrhunderts wieder gebraucht werden, bleiben andere noch viel länger in der Verborgenheit.

Wenn wir also das Alphabet von 835 zu Grunde legen, so ergeben sich nebenstehende Reihen. Die meisten von den jüngeren Formen sind uncial, nur die links daneben gesetzten zeigen cursiven Ursprung oder doch cursiven Charakter. Die mit einem * bezeichneten Uncialformen sind diejenigen, welche in die Minuskelschrift zuletzt Eingang fanden und bis jetzt wenigstens bei datirten Handschriften der ältesten Minuskel nur in Ueberschriften oder semiuncialen Scholien nachgewiesen sind. Vielleicht werden spätere Nachforschungen zeigen, dass bei dieser oder jener Uncialform der * zu tilgen ist. Doch muss man bei dieser Untersuchung wie überhaupt bei der Benutzung der Tafeln mit Minuskelalphabeten immer festhalten, dass der Text eines Werkes anders geschrieben ist, als die Scholien oder die Unterschrift, weil hier die Vulgärformen leichter Eingang fanden. Davon überzeugt man sich leicht, wenn man die viel flüchtigern Unterschriften mit der entsprechenden Schrift des Textes vergleicht, so z. B. bei Sabas vom Jahre 990, 1006, 1086 etc.

minuscule
 ↓ a 835. majuscule

	α	Α
	υ	Υ*
	γ	Γ
	δ	Δ*
ε	ϛ	Ε*
ζ	ζ	Ζ
	η	Η*
θ	θ	
	ι	
	κ	Κ
	λ	Λ
	μ	Μ*
-ω	ν	Ν*
	[ξ]	Ξ
	ο	
	[ο]	Ο*
	π	Π
	ρ	Ρ
	σ	Σ
	τ	Τ*
	υ	Υ*
	φ	Φ*
	χ	
	ψ	Ψ*
	ω	Ω*

Η ΜΙΚΡΟΓΡΑΜΜΑΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

6ος αιώνας

7ος αιώνας

8ος αιώνας

820/40

αααααααααα	αααααααααα	αααααααααα	αα
ββββββββββ	ββββββββββ	ββββββββββ	ββ
γγγγγγγγγγ	γγγγγγγγγγ	γγγγγγγγγγ	γγ
δδδδδδδδδδ	δδδδδδδδδδ	δδδδδδδδδδ	δδ
εεεεεεεεεε	εεεεεεεεεε	εεεεεεεεεε	εε
ζζζζζζζζζζ	ζζζζζζζζζζ	ζζζζζζζζζζ	ζζ
ηηηηηηηηηη	ηηηηηηηηηη	ηηηηηηηηηη	ηη
θθθθθθθθθθ	θθθθθθθθθθ	θθθθθθθθθθ	θθ
ιιιιιιιιιι	ιιιιιιιιιι	ιιιιιιιιιι	ιι
κκκκκκκκκκ	κκκκκκκκκκ	κκκκκκκκκκ	κκ
λλλλλλλλλλ	λλλλλλλλλλ	λλλλλλλλλλ	λλ
μμμμμμμμμμ	μμμμμμμμμμ	μμμμμμμμμμ	μμ
νννννννννν	νννννννννν	νννννννννν	νν
ξξξξξξξξξξ	ξξξξξξξξξξ	ξξξξξξξξξξ	ξξ
οοοοοοοοοο	οοοοοοοοοο	οοοοοοοοοο	οο
ππππππππππ	ππππππππππ	ππππππππππ	ππ
ρρρρρρρρρρ	ρρρρρρρρρρ	ρρρρρρρρρρ	ρρ
σσσσσσσσσσ	σσσσσσσσσσ	σσσσσσσσσσ	σσ
ττττττττττ	ττττττττττ	ττττττττττ	ττ
υυυυυυυυυυ	υυυυυυυυυυ	υυυυυυυυυυ	υυ
φφφφφφφφφφ	φφφφφφφφφφ	φφφφφφφφφφ	φφ
χχχχχχχχχχ	χχχχχχχχχχ	χχχχχχχχχχ	χχ
ψψψψψψψψψψ	ψψψψψψψψψψ	ψψψψψψψψψψ	ψψ
ωωωωωωωωωω	ωωωωωωωωωω	ωωωωωωωωωω	ωω

Η ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΜΕ ΑΠΟΚΟΠΗ

καταλήξεις	προθέσεις σύνδεσμοι επιρρήματα		κοινόχρηστες λέξεις
αι	αι	ἀπό	ἀδελφός
αν	αν	γάρ	γράφεται
ας	ας	διὰ	ἡμῶν
αις	αις	ἐπί	κέντρον
{ ειν ιν ην	{ ειν ιν ην	και	κεφάλαιον
			κοινόν
			λέγειν
εν	κατά	λόγος	λῶ
ες	μέν	μάρτυς	μαρ
{ ης ις εις	{ ης ις εις	μετά	ὁσιος
		μήποτε	παντα
		ὅτι	πόνος
μένος	οὖν	σημειώσαι	σημειω
οις	πάλιν	σχόλιον	σχολι
ον	περί	φασί	φασ
ος	πρός	φησί	φης
ου	πρότερον	χορός	χορ
ουν	πώποτε	χριστός	χρισ
ους	πῶς	χρόνος	χρον
ων	ὑπέρ	ῥα	ρα
ως	χωρίς	ῥαῖον	ραιον

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΥΜΒΑΛΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΤΑΞΕΙΣ

α	α	α	α
β	β	β	β
γ	γ	γ	γ
δ	δ	δ	δ
ε	ε	ε	ε
ς	ς	ς	ς
ζ	ζ	ζ	ζ
η	η	η	η
θ	θ	θ	θ
ι	ι	ι	ι
κ	κ	κ	κ
λ	λ	λ	λ
μ	μ	μ	μ
ν	ν	ν	ν
ξ	ξ	ξ	ξ
ο	ο	ο	ο
π	π	π	π
ρ	ρ	ρ	ρ
σ	σ	σ	σ
τ	τ	τ	τ
υ	υ	υ	υ
φ	φ	φ	φ
χ	χ	χ	χ
ψ	ψ	ψ	ψ
ω	ω	ω	ω
ϛ	ϛ	ϛ	ϛ
Ϝ	Ϝ	Ϝ	Ϝ
ϝ	ϝ	ϝ	ϝ
Ϟ	Ϟ	Ϟ	Ϟ
ϟ	ϟ	ϟ	ϟ
Ϡ	Ϡ	Ϡ	Ϡ
ϡ	ϡ	ϡ	ϡ
Ϣ	Ϣ	Ϣ	Ϣ
ϣ	ϣ	ϣ	ϣ
Ϥ	Ϥ	Ϥ	Ϥ
ϥ	ϥ	ϥ	ϥ
Ϧ	Ϧ	Ϧ	Ϧ
ϧ	ϧ	ϧ	ϧ
Ϩ	Ϩ	Ϩ	Ϩ
ϩ	ϩ	ϩ	ϩ
Ϫ	Ϫ	Ϫ	Ϫ
ϫ	ϫ	ϫ	ϫ
Ϭ	Ϭ	Ϭ	Ϭ
ϭ	ϭ	ϭ	ϭ
Ϯ	Ϯ	Ϯ	Ϯ
ϯ	ϯ	ϯ	ϯ
ϰ	ϰ	ϰ	ϰ
ϱ	ϱ	ϱ	ϱ
ϲ	ϲ	ϲ	ϲ
ϳ	ϳ	ϳ	ϳ
ϴ	ϴ	ϴ	ϴ
ϵ	ϵ	ϵ	ϵ
϶	϶	϶	϶
Ϸ	Ϸ	Ϸ	Ϸ
ϸ	ϸ	ϸ	ϸ
Ϲ	Ϲ	Ϲ	Ϲ
Ϻ	Ϻ	Ϻ	Ϻ
ϻ	ϻ	ϻ	ϻ
ϼ	ϼ	ϼ	ϼ
Ͻ	Ͻ	Ͻ	Ͻ
Ͼ	Ͼ	Ͼ	Ͼ
Ͽ	Ͽ	Ͽ	Ͽ

Η ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΥ
ΤΑΧΥΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ

δέ	
διάμετρος	
εἶναι	
εἰσί(ν)	
ἐστί(ν)	
ζυγός	
ἥλιος	
κύκλος (κιννάβαρις)	
μοναχός	
ὀρθός	
σελήνη (ἄργυρος)	
σφαῖρα (κόσμος)	
τετράγωνον	
τρίγωνον	

recensio codicum, ὁ *usus scribendi*, ἢ *lectio difficilior* κτλ. Πρέπει ἐδῶ νὰ σημειώσουμε, γιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορά, ὅτι ἡ σφαλερὴ ἀνάγνωσις μιᾶς συλλαβῆς ἢ ἐνὸς γράμματος ὀδηγοῦσε ἀναπόφευκτα καὶ σὲ ἄλλες μεταβολὰς μέσα στὶς ἴδιες τὶς λέξεις ἢ στὶς ἀμέσως πλησιέστερες, γιὰτὶ ἐπιθυμία τοῦ ἀντιγραφέα, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν κατανοοῦσε τὸ κείμενο, ἦταν νὰ γράψῃ λέξεις ποὺ ὑπῆρχαν ἢ ποὺ ἦταν δυνατὸ νὰ ὑπάρξουν, καὶ ὄχι λέξεις χωρὶς νόημα. Θὰ παραθέσουμε ἀπὸ κάθε εἶδος σφάλματος μερικὰ μόνο παραδείγματα. Παρόμοια παραδείγματα σφαλμάτων, πολλὰ καὶ χαρακτηριστικά, μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς ἂν συμβουλευθεῖ ὁποιαδήποτε ἐκδοσις μὲ κριτικὸ ὑπόμνημα. Στὰ παραδείγματα ποὺ ἀκολουθοῦν ἀναφέρεται πρῶτα ἡ σωστὴ γραφή, ποὺ παραδίδεται ἀπὸ κάποιο χειρόγραφο ἢ ἀποτελεῖ ἀσφαλὴ διόρθωσις ἀπὸ εἰκασία, καὶ ἀκολουθεῖ ἡ σφαλερὴ γραφή, ποὺ παραδίδεται ἢ ἀπὸ τὸ σύνολο ἢ ἀπὸ ἓνα μόνο τμήμα τῆς χειρόγραφης παράδοσης.

Dates

The Byzantines used an alphabetical system instead of Arabic numbers; numbers are indicated by the 24 letters of the alphabet, augmented by three archaic signs:

Ϛ stigma, at the sixth place, number 6.

Ϟ koppa, between π and ρ, number 90.

Ϡ sampi, after ω, to indicate 900.

This is the system:

α' = 1	ι' = 10	ρ' = 100
β' = 2	κ' = 20	σ' = 200
γ' = 3	λ' = 30	τ' = 300
δ' = 4	μ' = 40	υ' = 400
ε' = 5	ν' = 50	φ' = 500
ς' = 6	ξ' = 60	χ' = 600
ζ' = 7	ο' = 70	ψ' = 700
η' = 8	π' = 80	ω' = 800
θ' = 9	Ϟ' = 90	Ϡ' = 900

Manuscripts from the 9th century to the Renaissance follow the Byzantine era, counting from the year of the creation of the world, 5508 b. C. As the Byzantine year begins on 1 September, to find the Christian year from the world year one will have to subtract 5508 for dates comprised between January and August; 5509 for dates from 1 September.

Examples:

August Ϛχνη' = 6658 - 5508 = 1149.

September Ϛχνη' = 6658 - 5509 = 1150.

If the month is not indicated, the date will be written: Ϛχνη' = 1149/1150.

[Remember that when writing a date you will have to add a little apex, impossible to reproduce on my computer, before and lower than the first figure].

In the manuscripts we find not only the indication of the year but also of the *Indiction*. This term indicates a 15 year period. Indictions were numbered progressively from 1 to 15, then they started again from 1. You will usually find it abbreviated ινδ. or I, and usually in the genitive, so = ινδ(ικτιωνος).

ΑΛΦΑΒΗΤΟ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΓΜΑΤΑ

Α	α αυ αδ α (αχ)	αω (αυ)	αι (αι)	ασ (ασ)	αω (αν)	αμ (αμ)	αφ (αφ)
Β	υ	βυ (αν)	απ (απ)				
Γ	υ γ γ γ	μ (μν)	ν (νλ)	ξ (ξσ)	η (ην)		
Δ	δ Δ	δ (δλ)	δε (δεη)	δα (δα)			
Ε	ε ε ε ε ε	ω (εσ)	υ (ελ)	φ (ελ)	ατ (εστ)	α (ελ)	απ (εη)
Ζ	ζ ζ ζ ζ ζ	ω (εη)	α (ετ)	ω (εσ)	υ (εχ)	α (ευ)	αζ (εξ)
Η	η η η ...	ηω (ην)					αζ (εξ)
Θ	θ θ θ						
Ι	ι ι ι ι						
Κ	κ κ κ κ κ						
Λ	λ λ	λο (λο)	μ (μλ)	μ (μν)	μ (μη)	μ (μν)	
Μ	μ μ μ						
Ν	ν ν ν ...	νλ (νλ)					
Ξ	ξ ξ						
Ο	ο	ο (ου)					
Π	π π π	πλ (πλ)	ππ (ππ)	πφ (πφ)			
Ρ	ρ ρ ρ ρ	ρλ (ρλ)					
Σ	σ σ σ σ σ	α (σλ)	αφ (σφ)	αα (σα)	αζ (σθαι)	αθ (σθ)	αω (ση)
Τ	τ τ τ	τλ (τλ)	αζ (τω)	αο (το)			αλ (ελ)
Υ	υ υ υ	ω (υν)	ω (υλ)	υ (υλ)	υκ (υκ)		
Φ	φ φ φ φ						
Χ	χ χ χ						
Ψ	ψ ψ ψ						
Ω	ω ω ω ω						

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

κ̄ῡ (κυρίου) κ̄σ̄ (κύριος) ο̄ω̄ον̄ (οὐρανόν) ἀμ̄σ̄ω̄ (ἀνθρώπους)
 ἔ (καί) ... (ης) ἀμ̄χ̄ (ἀνθρώπων) ο̄ω̄ο̄μ̄ (οὐρανόν) ἰ̄η̄λ̄ (Ἰεραὴλ)
 ...} (αι) θ̄ω̄ (θεοῦ) θ̄ω̄ (θεόν) ἰ̄η̄λ̄ (Ἰεραὴλ) κ̄ω̄ (κυρίω) ... (ος)

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Vind. Phil. gr 314.

∴ = -wv
 ∴̄ = -αι ἡ-εα

∴̂ = δέ

∴̇ = -οις

∴̈ = -v

∴̉ = -ov

∴̊ = w

∴̋ = ov

∴̌ = os

∴̍ = -as

∴̎ = οὖν

∴̏ = ὡς ∴̐ = -ws

∴̑ = -ev

∴̒ = -ovs

∴̓ = -es

∴̔ = εἶσι ∴̕ = εἶσι ∴̖ = εἶσι

∴̗ = -ῆς

∴̘ = -α

∴̙ = -αν ∥ ∴̚ = ἄν

∴̛ = -nv

∴̜ = -ειν

γῆ = γάρ ∥ γῆ = γάρ

καῖ = κατα ∥ καῖ = κατὰ

ῥῖ = καί ∥ καῖ = καί ∥ καῖ = καί

οὐντων = οὐρανιον

εἶν = εἶν

πῆ = -πῆρ

φῆ = φησὶ

εῖ = πρὸς

ῆ = ῆνι

ὄ = οὕτως

ἡ = ἡδικηῶντος

ξ =

κῶ = κόβρον

πῆ = παρα

ῶ = πῆρι

ῶ = ἡῆρ

Α	α	α (αγ)	α (αγ)
Β	β		
Γ	γ		
Δ	δ	δ (δλ)	
Ε	ε	ε (επ)	ε (ει) γ (ει)
Ζ	ζ		
Η	η		
Θ	θ		
Ι	ι		
Κ	κ		
Λ	λ		
Μ	μ		
Ν	ν		
Ξ	ξ		
Ο	ο	ο (οσ)	
Π	π	π (πρ)	π (περ)
Ρ	ρ		
Σ	σ	σ (σζ)	σ (σζ)
Τ	τ		
Υ	υ	υ (υλ)	
Φ	φ		
Χ	χ		
Ψ	ψ		
Ω	ω	ωτ	

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- μετρως = μητροπόλις
- Λογ = ἰνδικτιώνος
- πρωτων = πατέρων
- μετρ = μητέρα
- Κετ = κεράλαον
- πρωτ = πατρίς
- σωω = οὐρανο-
- πρωτ = πρέτατος
- δω = δόν

A	α	α	λ	αι (αι)	αγ (αγ)	αχ (αχ)	αξ (αξ)
B	β			βι (βι)			
Γ	γ	γ		γρ (γρ)			
Δ	δ	δ	λ	δω (δω)	δϋ (δϋ)		
E	ε	υ		ευ (ευ)	ελ (ελ)	εε (εε)	εσ (εσ) εϋ (εϋ) εω (εω)
Z	ζ				εϋρ (εϋρ)	εξ (εξ)	
H	η			ηω (ηω)			
Θ	θ						
I	ι	ϊ					
K	κ	κ		κω (κω)			
Λ	λ	λ	μ	λω (λω)	λλ (λλ)	λλλ (λλλ)	
M	μ	μ					
N	ν	ν	(ω)				
Ξ	ξ						
O	ο			οϋ (οϋ)			
Π	π	π	ω	πι (πι)	πρ (πρ)	πσ (πσ)	πω (πω)
P	ρ						
Σ	σ			σσ (σσ)	σσο (σσο)	σθ (σθ)	σπ (σπ)
T	τ			ττ (ττ)			
Υ	υ	υ	ϋ	υπ (υπ)	υψ (υψ)	υω (υω)	
Φ	φ						
Χ	χ						
Ψ	ψ						
Ω	ω						
S	σ	ς					
Τ	τ			τι (τι)			

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

$\overline{\theta\lambda}$ = θεόν $\overline{\theta\upsilon\mu\acute{o}\sigma}$ = οὐρανός $\overline{\theta\iota\kappa\omicron\gamma}$ = θεοτόκου \nearrow = ην
 $\overset{\circ}{\dots}$ = ος $\overline{\iota\lambda\eta}$ = ἰνδικτιῶνος $\overline{\zeta}$ = καὶ $\overline{\acute{\alpha}\mu\omicron\sigma}$ = ἄνθρωπος
 $\overline{\omega\pi\acute{\alpha}\iota}$ = πνεῦμα $\overline{\iota\lambda\eta\mu}$ = ἱεροναγία $\overline{\mu\acute{\rho}\sigma}$ = μηρός

A	α	αλ (αι)	ατ (ατ)	αω (αη)	αρ (αρ)	αζ (αξ)	αγ (αγ)
B	β	βλ (βι)	βρ (βρ)				
Γ	γ γ	γ ^ο (γ ^ο)					
Δ	δ	δω (δυ)					
E	ε ε	ελ (ελ)	ετ (ετ)	εσ (εσ)	εξ (εξ)	εεε (εεε)	εγ (εγ)
Z	ζ	ζ ^ο (ζ ^ο)					
H	η η						
Θ	θ	θ ₃ (θαί)					
I	ι ι ι ι						
K	κ	κλ (κλ)	κτ (κτ)				
Λ	λ	λν (λν)	λι (λι)	λγ (λγ)	λο (λο)		
M	μ						
N	ν						
Ξ	ξ						
O	ο	ο (ου)					
Π	π	π (π)					
P	ρ						
Σ	σ	σ ^ο (σ ^ο)	σ ^ι (σ ^ι)	σ ^η (σ ^η)			
T	τ	τ ^ι (τι)	τ ^{αι} (ται)				
Υ	υ υ						
Φ	φ						
X	χ						
Ψ	ψ						
Ω	ω ω						

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ἰ (καί) οὐρανοῦ (οὐρανῶν) ς (αι) θεοῦ (θεοῦ) χ^ο (χριστός)
 κ^ι (καί) οἰς (οἰς)